

BISERICA, UNIVERSITATEA ȘI CERCETAREA EDIFICATOARE. LANSAREA UNUI PERIODIC DE CERCETARE INTERDISCIPLINARĂ ÎN RELIGIE ȘI ȘTIINȚĂ

Diac. Drd. Sorin MIHALACHE

Centrul de Cercetări Interdisciplinare Avansate
în Religie și Știință, Univ. „Al. I. Cuza” Iași

Centrul de Cercetări Interdisciplinare Avansate în Religie și Știință al Universității „Al. I. Cuza” din Iași a organizat în data de 9 iunie 2008, la Căminul Teologic Sf. Nicolae, festivitatea de semnare a declarației comune pentru înființarea publicației de cercetare interdisciplinară în Religie și Știință *Journal for Interdisciplinary Research on Religion and Science*. Aceasta publicație, patronată de Univ. „Al. I. Cuza” Iași și de Arhiepiscopia Iașilor, este editată de Centrul de Cercetări Interdisciplinare Avansate în Religie și Știință, ce își are sediul la Facultatea de Teologie Ortodoxă „Dumitru Stăniloae” din Iași.

Reproducem aici textul declarației comune și lista semnatarilor acestui document.

Declarație comună

Având în vedere faptul că:

- în timpul regimului comunist, religia și știința au fost privite ca două domenii opuse;
- după căderea comunismului în 1990, oamenii de știință au început să vadă tot mai mult legătura dintre religie și știință și să înțeleagă că, în pofida diferențelor dintre ele, există compatibilități certe între aceste domenii;

• cercetările interdisciplinare în domeniul Religiei și Științei desfășurate în universitățile din străinătate ne-au încurajat să punem bazele unui dialog între religie și știință;

Înțelegând, de asemenea, faptul că:

• dialogul și colaborarea între religie și știință sunt importante și necesare pentru realizarea unei mai bune înțelegeri a problemelor fundamentale referitoare la originea Universului, sensul existenței și viitorul lumii;

• dialogul și schimbul sunt necesare pentru obținerea unor realizări concrete în domeniul cercetării interdisciplinare;

Considerând, de asemenea, faptul că:

• înființarea unui reviste interdisciplinare în domeniul religiei și științelor reprezintă o cale concretă pentru strângerea și comunicarea contribuțiilor din cercetarea interdisciplinară;

• dobândirea unui standard înalt (în științe umane) pentru revistă va asigura calitatea, durabilitatea și vizibilitatea cercetării noastre;

Noi, semnatarii acestui document, considerăm fondarea *Revistei pentru Cercetare Interdisciplinară în Religie și Știință* o mare șansă pentru dezvoltarea și valorificarea preocupărilor existente și pentru a aduce contribuții concrete la dialogul dintre religie și știință.

IPS Dr. **Daniel Ciobotea**,
Arhiepiscop al Iașilor,
Mitropolit al Moldovei și Bucovinei

Prof. Dr. **Dumitru Oprea**
Rector,
Universitatea „Al. I. Cuza”, Iași

Pr. Prof. Dr. **Gheorghe Popa**
Prorector Universitatea „Al. I. Cuza”, Iași
Coordonatorul proiectului

Prof. Dr. **Gheorghe Popa**
Prorector Universitatea „Al. I. Cuza”, Iași
Prof. Dr. **Henri Luchian**
Prorector, Universitatea „Al. I. Cuza”, Iași

Prof. Dr. **Luminița Iacob**
Prorector Universitatea „Al. I. Cuza”, Iași
Prof. Dr. **Constantin Sălăvăstru**
Prorector Universitatea „Al. I. Cuza”, Iași

Pr. Prof. Dr. **Viorel Sava**,
Decan Facultatea de Teologie Ortodoxă
Prof. Dr. **Mihai Bara**
Decan Facultatea de Biologie
Prof. Dr. **Gelu Bourceanu**
Decan Facultatea de Chimie

Prof. Dr. **Toader Tudorel**
Decan Facultatea de Drept
Prof. Dr. **Ștefan Afloroaei**
Decan Facultatea de Filosofie
Prof. Dr. **Alexandru Florin Platon**
Decan Facultatea de Istorie

Prof. Dr. **Vasile Astărăstoaei**
Univ. de Medicina și Farmacie „Grigore T. Popa”

Lect. Dr. **Iulian Rusu**
Univ. Tehnica „Gh. Asachi”, Iași

Diac. Drd. **Sorin Mihalache**
Secretar General al proiectului

Journal for Interdisciplinary Research on Religion and Science.

JIRRS va fi editată semestrial, atât în format tipărit, cât și online (la adresa www.jirrs.org) și va avea articole în franceză, engleză și germană. Temele generale ale acestei publicații se înscriu pe trei direcții principale.

Prima dintre acestea vizează teme de cercetare a legăturii fundamentale interdisciplinare dintre teologia sistematică, științele naturii și științele exacte. Teologia sistematică va putea valorifica astfel date actuale din fizică, astrofizică, mecanică cuantică, dar și matematică, chimie, biologie sau neuroștiințele. Întâlnirea teologiei cu aceste domenii va fi cu precădere în chestiuni legate de ceea ce teologia numește prin raționalitatea Creației. Științele au produs date și teorii interesante care conțin referiri la spațiu-timp, materie-energie, informație, sistemele vii, dar și asupra conștiinței sau proceselor cognitive sau cele privind înțelegerea, natura limbajului și a chestiunilor legate de sens și semnificație.

O altă direcție de cercetare abordată în cadrul publicației JIRRS va fi cea referitoare la antropologia religioasă, hermeneutică, științele socio-umane. Tematica acestor direcții vizează atât chestiuni care țin de educație și cultură, dar și cele ce țin de societate și fenomenele globale. Subiectele vor fi cele legate de procesul de învățare, rolul emoțiilor în relațiile interpersonale, creativitatea, iubirea, mediul familial și experiența religioasă, precum și importanța acestora în formarea și dezvoltarea personalității. De asemenea, vor fi în atenție raportul dintre filosofie și teologie, precum

și formele comunitare de manifestare religioasă, societatea mediatică, datele culturii contemporane, globalizarea, urbanizarea accelerată, consumerismul, exploatarea pe scară largă a resurselor planetei, industrializarea și felul în care toate acestea afectează mediul de viață comunitar și social, spiritual și religios.

În fine, o ultimă direcție de cercetare va viza etica creștină, bioetica, teologia morală, științele medicale și biotehnologiile. Subiectele propuse în această direcție vizează relația dintre viața biologică și viața spirituală a omului, sănătatea sufletului și a trupului, potențialul biotehnologiilor și demnitatea umană, terapiile medicale și practica vieții spirituale, efectele medicale directe ale vieții religioase autentice, problemele legate de exploatarea resurselor planetei și încălzirea globală, modul în care este înțeles raportul dintre om și Creație.

Advisory Board-ul revistei este alcătuit din personalități ale lumii științifice și teologice între care dorim să menționăm pe IPS Dr. Daniel Ciobotea, Mitropolitul Moldovei și Bucovinei, IPS Dr. Kallistos Ware, Mitropolit al Dioklei, United Kingdom, Dr. Charles Harper, Senior Vice President, John Templeton Foundation, USA, Prof. Dr. Philip Clayton, Claremont Graduate University, Prof. Dr. Willem B. Drees, Facultatea de Teologie, Universitatea Leiden, Președinte al European Society for Studies Science and Theology, Olanda, Prof. Dr. Jurgen Moltmann, Universitatea Eberhard-Karls, Tübingen, Germania, Acad. Prof. Dr. Basarab Nicolescu, Președinte al Centrului Internațional, de Cercetare și Studii Transdisciplinare, Paris, Franța, Prof. Dr. Andrée Birmele, Universitatea „M. Bloch” din Strasbourg, Franța, Pr. Prof. Dr. John Breck, Institutul de Teologie Ortodoxă „Saint Serge”, Paris, Franța, Prof. Dr. Pierre Buhler, Facultatea de Teologie, Universitatea Zurich, Elveția, Prof. Dr. Joseph Famerée, Universitatea Catolică Louvain, Belgia.

Primului număr al JIRRS, care va apărea la sfârșitul lunii iulie, a.c., are ca subiect *Religia și Știința, identitate specifică și responsabilitate comună*.

Festivitatea de lansare a JIRRS

La festivitatea de semnare a documentului de înființare al publicației JIRRS au luat parte, IPS Daniel, Mitropolitul Moldovei și Bucovinei, rectorul Univ. „Al. I. Cuza” din Iași, Dumitru Oprea, Prof. Dr. Luminița Iacob, Prof. Dr. Gheorghe Popa, Prof. Dr. Henri Luchian și Prof. Dr. Constantin Sălăvăstru, prorectori ai Univ. „Al. I. Cuza” din Iași, Prof. Dr. Toader Tudorel, decanul Facultății de Drept și membru al Curții Constituționale, pr. Prof. Dr. Viorel Sava, decanul Facultății de Teologie Ortodoxă „Dumitru Stăniloae”, Prof. Dr. Ștefan Afloroaei, decanul Facultății de Filosofie. Toți cei menționați sunt și semnatarii declarației comune de înființare a publicației de cercetare. Alături de acești invitați s-au mai aflat Pr. Conf. Dr. Ion Vicovan, prodecanul Facultății de Teologie Ortodoxă „Dumitru Stăniloae”, Pr. Prof. Dr. Nicolae Achimescu și Conf. Dr. Gheorghe Petraru, ambii de la Facultatea de Teologie Ortodoxă „Dumitru Stăniloae”, Prof. Dr. Margareta Ignat, Facultatea de Fizică, Conf. Dr. Nicu Gavriluță și Conf. Dr. Dan Chițoiu, ambii de la Facultatea de Filosofie, Lect. Dr. Mircea Crășmăreanu, Facultatea de Matematică, Lect. Dr. Iulian Rusu de la Universitatea Tehnică „Gheorghe Asachi” din Iași și diac. Drd. Sorin Mihalache.

În deschiderea întâlnirii a luat cuvântul coordonatorul proiectului, pr. prof. Dr. Gheorghe Popa, prorector al Universității „Al. I. Cuza”. Trebuie menționat faptul că, prin grija și perseverența Pr. Prof. Gheorghe Popa, ideea Centrului de Cercetare Interdisciplinară în Religie și Știință și a unei publicații de cercetare cu acest specific a pătruns foarte repede în spațiul academic și a adunat un număr impresionant de personalități ale lumii academice într-un timp foarte scurt. Pr. Prof. Gheorghe Popa a subliniat necesitatea lansării unei reviste de studii interdisciplinare în Religie și Știință, subliniind faptul că această inițiativă a primit un sprijin substanțial atât din partea Înalț Prea Sfințitului Daniel, Mitropolitul Moldovei și Bucovinei, dar și din partea colegilor din conducerea Universității „Al. I. Cuza Iași”. Pr. Gh. Popa a prezentat activitățile centrului de Cercetare Interdisciplinară Avansată în Religie și Știință, care, în prezent, derulează programe finanțate în cadrul unui proiect național *Science and Orthodoxy Research and Education* finanțat de Fundația Templeton. Centrul de Cercetare Interdisciplinară s-a constituit în luna iunie a anului trecut, prin aprobarea Senatului Universității „Al. I. Cuza”, Iași, în consonanță cu recomandările seminarului de la Salszburg din anul 2006 privind învățământul universitar, precum și cu tendințele academice actuale de orientare spre cercetarea interdisciplinară și transdisciplinară. Pr. Prorector Gh. Popa a mai menționat faptul că Centrul de Cercetare desfășoară activități în cadrul a trei secțiuni ce acoperă domenii de la matematică, fizică până la antropologie, sociologie, științe juridice sau științe medicale și, bineînțeles, domeniile de cercetare ale teologiei. În finalul intervenției Sale Pr. Prof. Gh. Popa a menționat faptul că în viitorul apropiat, strategia universității „Al. I. Cuza”, urmărește coerența între modelul universității tradiționale și al celei antreprenoriale. Aceasta presupune de fapt păstrarea valorilor culturii și spiritualității dar considerarea, în același timp, a contextului european în care se situează în prezent învățământul românesc.

Pr. Gh. Popa a încheiat subliniind faptul că prezența tuturor oaspeților la acest eveniment a fost și un semn de prețuire și recunoștință pe care comunitatea universității „Al. I. Cuza” o datorează Înalț Prea Sfințitului Daniel. Acestea datorită faptului că, încă de la începutul activității de ierarh în Iași, Înalț Prea Sfințitul Daniel a inclus în programul său misionar dezvoltarea unui dialog rodnic și de durată între Biserică și Universitate. Este momentul, a adăugat Pr. Gheorghe Popa, ca acele intenții să mai primească, prin această activitate, încă o cunună.

JIRRS – un proiect necesar

A urmat cuvântul rectorului Universității ieșene, Prof. Dr. Dumitru Oprea, care a sprijinit înființarea Centrului de Cercetare și a publicației chiar de la început. Domnia sa a remarcat în cuvântul său că inițiativa Centrului de Cercetare Interdisciplinară în Religie și Știință de a edita revista JIRRS este semnificativă. Parteneriatul Facultății de Teologie Ortodoxă „Dumitru Stăniloae”, Arhiepiscopia Iașilor și Universitatea „Al. I. Cuza” în acest proiect confirmă, în viziunea rectorului Dumitru Oprea, statutul Iașului de emblemă a spiritualității neamului. Centrul de Cercetare și publicația JIRRS reprezintă un efort conjugat al universitarilor dintr-un număr considerabil de domenii; sunt proiecte cu bătaie lungă și cu efecte multiple, pe

termen lung. În final, rectorul Universității a adresat felicitări celor care au făcut posibil acest proiect.

Domnul prorector Prof. Dr. Gh Popa a apreciat în prezentarea sa faptul că ideea unui centru de Cercetări Interdisciplinare și a unei publicații de gen este frumoasă și inspirată, ambele înscriindu-se în demersurile constructive din spațiul academic actual. Este necesar ca aceste demersuri constructive să fie promovate pentru a putea tempera pragmatismul uneori exagerat, și pentru a sublinia partea spirituală a vieții, ce rămâne determinantă, esențială în viața omului și a societății.

Domnul prorector Prof. Dr. Henri Luchian, a apreciat că această inițiativă a unui Centru de Cercetare și a unei publicații interdisciplinare s-a materializat destul de repede. S-a apreciat faptul că studenții interesați și auditoriul de calitate pentru aceste inițiative, încurajează mult acest demers. Un alt motiv, menționat de domnul prorector Henri Luchian a fost acela potrivit căruia mulți ani știința a fost predată oficial, prin excluderea oricăror considerente de ordin religios. Este interesant și necesar să se ofere tinerilor interesați viziunea originală a savanților (precum Einstein sau Newton ce au definit spațiul, timpul sau Universul) sau a celor mai importante contribuții filosofice, precum Descartes. Acești savanți au fost, în viața lor particulară oameni religioși, având o experiență religioasă bogată și profundă. Într-un fel, viziunea acestor oameni despre lume este prezentată incomplet, rezumând strict ceea ce ei înțelegeau, defineau sau credeau despre lume doar la rezultatele științifice.

În continuarea festivității, Domnul Prof. Dr. Constantin Sălăvăstru a menționat faptul că această inițiativă este una dintre cele mai binevenite tocmai pentru că se reia o temă foarte interesantă și discutată, care adesea a fost orientată pe direcții neadevate. Într-o societate liberă, a afirmat prorectorul Constantin Sălăvăstru, care a dovedit un pronunțat simț critic, se pot face lucruri deosebit de interesante în dezvăluirea esenței raportului dintre religie, filosofie și știință.

Domnul Prof. Dr. Toader Tudorel, decanul Facultății de Drept, a arătat că, în condițiile existenței unui număr tot mai mare de publicații ce apar în detrimentul calității, inițiativa unui jurnal interdisciplinar editat de Centrul de Cercetare Interdisciplinară Avansată în Religie și Știință este semnificativă, întrucât se are în vedere abordarea interdisciplinară a unor teme majore la care societatea trebuie să răspundă pe termen mediu și lung. Dacă plecăm de la premisa că trupul este templul sufletului, atunci este evident că există teme comune, există probleme cărora, din perspective diferite, trebuie să le dăm un răspuns. Cu aplicare strict la domeniul juridic, există cel puțin câteva probleme care își așteaptă răspunsul. Problematika avortului: de unde și până unde, de când și până când; problematica transplantului, a manipulării genetice, a eutanasiei, a suicidului. Toate acestea sunt probleme cărora nu le poate da un răspuns numai dreptul și cred că nici exclusiv filosofia, psihologia sau teologia.

Pe de altă parte, la nivel social vedem că de multe ori norma juridică nu are în ea încărcătura morală care să-i dea recunoaștere, acceptare și supunere din partea tuturor membrilor comunității. Și-atunci, întrebarea care se pune e următoarea: norma juridică nu cuprinde norma morală, norma religioasă, norma unanim accep-

tată? Din această perspectivă, cred în necesitatea acestui proiect și sper ca Facultatea de Drept să contribuie și ea la succesul acestuia.

Doamna prof. Dr. Luminița Iacob, prorector al universității „Al. I. Cuza” Iași, a menționat două domenii în care psihologia și cultura sau practica religioasă se interpătrund. Este vorba despre planul interpersonal și cel intrapersonal. Referindu-se la planul interpersonal, D-na prorector Luminița Iacob a menționat faptul că și psihologul și păstorul de sufletele au menirea de a evidenția faptul că a fi civilizată înseamnă, până la urmă, a avea un stil de relație interpersonală. Privitor la planul intrapersonal, trebuie spus că drumul către cunoașterea de sine s-ar putea să fie nu doar unul dintre cele mai lungi, dar și cel mai expus capcanelor egocentrismului. Ambele perspective, psihologia și practica vieții religioase au șansa să scurteze acest drum către sinele nostru. Acestea ar fi cel puțin două dintre motivele pentru care proiectul pe care Facultatea de Teologie Ortodoxă l-a inițiat are mari șanse să câștige mulți aderenți și să lumineze multe minți și suflete.

Cercetarea interdisciplinară – un demers firesc

Domnul prof. Dr. Ștefan Afloroaei, decanul facultății de Filosofie, a arătat faptul că cele mai multe probleme dintre problemele actuale, sunt de fapt probleme de frontieră, cu caracter interdisciplinar. Chiar și atunci când discutăm chestiuni care par strict filosofice, ne împiedicăm de foarte multe neajunsuri, câtă vreme nu găsim alte deschideri către alte domenii științifice, teologice sau literare. Filosofia a avut de suferit din acest punct de vedere, a menționat Domnul Ștefan Afloroaei, pentru că a fost ținută, prin planul de învățământ la distanță de științe și prin ideologia comunistă, la distanță de teologie. Totuși, tradiția filosofică arată că o serie întreagă de filosofi importanți, de la Descartes la Gadamer, au urmat, în afara pregătirii în filosofie, una, două sau chiar trei facultăți, între care una de științe și una din domenii umaniste, foarte adesea teologia. Această obligație academică, valabilă cu precădere în Germania, a fost practică câtă vreme s-a socotit că cineva nu se poate pronunța convingător, cu argumente, în chestiuni de filosofie, dacă nu are o anumită deschidere. De asemenea, domnia sa a mai precizat faptul că un astfel de proiect este și firesc, câtă vreme cultura și viața spirituală din Europa s-au constituit prin întâlnirea dintre spiritualitatea iudeo-creștină, cultura și știința greco-latină, toate în sinteza epocii patristice. Adesea s-a spus că Europa s-a născut în epoca patristică. Deci, strict vorbind, Platon nu este european. El ține de o rădăcină foarte importantă a Europei, dar Europa propriu-zisă, restrictiv vorbind, s-a născut în epoca patristică și la intersecția acestor date de ordin cultural și spiritual. Pentru cei ce vin din domeniul filosofiei, problema era cum e posibilă refacerea dialogului întrucât, filosofia a rămas izolată de științe și de teologie multă vreme. Câteva experiențe desfășurate în Facultatea de Filosofie, cum ar fi cea din cadrul Cercului de hermeneutică la care au participat și Părintele Gheorghe Popa și Prof. Dr. Eugen Munteanu de la Facultatea de Litere, ne-au asigurat că această deschidere este și necesară și posibilă. Ne putem deschide fiecare către alte zone, unde putem găsi noi forme de înțelegere, noi argumente, noi concepte, chiar atunci când susținem idei care țin, cum credem, de un domeniu mai strict. Dacă am rămâne cantonați într-un singur domeniu, într-o singură disciplină, primejdia ar fi foarte mare. Pericolul restrângerii la un

domeniu este cel al unidimensionalizării omului. Noi credem adesea că ar trebui să devenim doar foarte buni specialiști. Este necesar, desigur, să devenim foarte buni specialiști, să aprofundăm o anumită zonă, dar dacă suntem exclusiviști, cred că orbim în acea zonă foarte restrânsă. Simultan trebuie să facem de fapt și o altă mișcare, de deschidere către alte probleme sau concepte, către alte perspective, ca în felul acesta specializarea să aibă și un orizont. Altfel, ea rămâne fără orizont și fără o finalitate pe care ne-o dorim cu toții. Până la urmă, nevoia de a afla ce se întâmplă și dincolo de specializările pe care le avem mi se pare absolut firească, un fel de mișcare firească a gândirii.

P.C. Pr. Prof. Dr. Viorel Sava, decanul Facultății de Teologie ortodoxă „Dumitru Stăniloae”, a apreciat faptul că Centrul de Cercetare Interdisciplinară Avansată în Religie și Știință și publicația editată de acest centru, *Journal for Interdisciplinary Research on Religion and Science*, sunt proiecte importante pentru Facultatea de Teologie Ortodoxă, dar și pentru toate celelalte facultăți partenere din Universitatea „Al. I. Cuza”. La începutul anilor 90, când Facultatea de Teologie Ortodoxă a fost invitată să revină în cadrul Universității „Al. I. Cuza”, au fost fixate câteva obiective. Unul dintre acestea era cel de revigorare a dialogului teologiei cu celelalte științe. Pentru teologul ortodox însă, dialogul cu celelalte științe nu a încetat însă niciodată, ci doar s-a diminuat uneori. Această deschidere către dialog pentru teolog este vocația, trăită în spațiul liturgic ca experiență a dialogului cu Dumnezeu și cu cei ce se roagă, dar și extra-liturgic, cu ceilalți semeni. În veacul al patrulea, a spus Părintele Prof. Viorel Sava, unul dintre părinții Bisericii spunea că teologia este știința științelor și arta artelor. Aceasta s-a spus avându-se în vedere faptul că teologia este știința vieții veșnice, integrând celelalte științe. Aceasta integrare a științelor este de fapt și deschiderea teologiei către celelalte științe. Actualul Centru de Cercetare Interdisciplinară Avansată de la Facultatea de Teologie Ortodoxă a fost însă precedat de mai mulți pași făcuți în anii din urmă, unul dintre acestea fiind recenta întâlnire interdisciplinară între filosofie și teologia ortodoxă a facultăților de profil din Iași și București desfășurată la Durău. Centrul de Cercetare este, așadar, o invitație care dă posibilitatea și șansa să purtăm un dialog așa cum purtau Sfinții Părinți ai veacului al IV-lea și să vedem faptul că toți suntem parte a unui întreg în care putem dialoga și putem oferi fiecare lucruri bune celui alt.

În continuare, P.C. Prof. Dr. Nicolae Achimescu a observat faptul că dialogul este o stare harică. A avea putința și capacitatea de a intra în dialog cu celălalt nu este un act sau o lucrare proprie, ci este, în primul rând, o lucrare a lui Dumnezeu. Faptul că s-au transmis toate aceste mesaje și cuvinte de suflet ne arată faptul că oamenii Bisericii și oamenii științei pot intra în dialog. În primul rând ne-am convins de acest fapt, nu de mult, la recenta întâlnire de la Durău. Acolo am putut observa faptul că, deși slujim domenii dintre cele mai diferite, în fond putem dialoga. Un mare istoric al religiilor a spus, cu ceva vreme în urmă, că cine cunoaște doar propria religie și pe celelalte nu le cunoaște, nici pe a sa nu o cunoaște îndeajuns. Extrapolând, Părintele profesor Nicolae Achimescu a spus că așa se întâmplă și cu omul de știință și cu teologul care se rezumă exclusiv la domeniul pe care îl slujește. Un teolog, ca să-și înțeleagă propria sa teologie, propria sa mărturie, trebuie să aibă un minim necesar de cunoștințe care se leagă de științe; la fel, un om de știință care

nu pătrunde în nici un fel în domeniul acesta al religiei și teologiei nu face un lucru suficient. Înființarea acestui centru care adună atât de mulți oameni și atât de multe preocupări nu poate reprezenta decât un câștig pentru noi toți.

P.C. Conf. Dr. Ion Vicovan, prodecanul Facultății de Teologie Ortodoxă, a subliniat faptul că inițiativa cercetării interdisciplinare este una benefică și necesară, reprezentând de fapt, un pas concret spre normalitate. Sfinții Părinți ai veacului al IV-lea și al V-lea au studiat la vremea lor multă știință. S-ar putea spune, cred, că filozofii cu pregătire foarte largă menționați aici au putut avea ca model tocmai pe Sfinții Părinți. Pe de altă parte, privind în istoria vest-europeană și apoi est-europeană, putem observa că școala a fost în strânsă legătură cu Biserica. Cele mai vechi universități apusene, dar și primele școli românești au fost fondate de Biserică, ceea ce ne-ar putea determina, într-un fel, să numim școlile fiice ale Bisericii. Aceste date arată că Școala și Biserica, știința și religia au fost în armonie, în colaborare mult timp. Și în perioada interbelică și chiar mai înainte a existat o foarte strânsă colaborare a teologiei cu științele, pentru că studenții teologi și profesorii de atunci, aveau o pregătire foarte largă. Nichifor Crainic, ca și alți teologi din această perioadă, menționează faptul că, în perioada studenției frecventau cursurile mai importante care se țineau în universitate, indiferent de domeniul acestor cursuri, tocmai pentru a-și lărgi orizontul. În perioada de tristă amintire ce a urmat, Biserica și teologia, pe de o parte, și științele au fost puse pe poziții radical diferite, încât ele nu s-au întâlnit. Reparația morală și istorică făcută după 1990, când Facultatea de Teologie Ortodoxă s-a întors în universitate, astfel de proiecte interdisciplinare reprezintă, de fapt, pași spre normalitate.

JIRRS – o șansă pentru abordarea științifică de calitate

Domnul Iulian Rusu, lect. Dr. la Universitatea Tehnică „Gh. Asachi” a menționat faptul că, prin sprijinul nemijlocit și puternic al celei mai respectate instituții ale statului Român, Biserica, prin acest proiect, se pun bazele unui centru important. Capacitatea de efort și pregătirea excepțională a colegilor de la Univ. „Al. I. Cuza” va aduce, de asemenea, greutatea științifică necesară pentru dezvoltarea acestei inițiative. Domnul Conf. Dr. Dan Chițoiu de la Facultatea de Filosofie a Universității „Al. I. Cuza” a arătat că în ultimele decenii nu a existat o adevărată relație între religie și știință, ci doar un raport între ideologiile care încercau să le substituie. Ele se întâlnesc astăzi în ceea ce este numit adesea cu fenomen. Ceea ce au în comun știința și teologia este fenomenul realității. Turnura recentă a fenomenologiei franceze este spre fenomen, aceasta putând fi considerată de fapt filozofia prima, filozofia tare a prezentului. Știința recentă, fundamentală, este pusă și ea tot în fața fenomenului. Altfel spus, isihasmul, ca și fizica cuantică, se găsesc în fața unei singure realități. De aceea, revocându-l pe Părintele Dumitru Stăniloae, cred că trebuie să avem o atitudine integrală și nicidecum una proprie unei discipline. În continuare, domnul Prof. Dr. Nicu Gavriluță a salutat faptul că sociologia religiilor și antropologia religiilor sunt prezente în lista domeniilor invitate în cercetarea interdisciplinară a Centrului de Cercetare Avansată în Religie și Știință. Este momentul, a subliniat domnul Nicu Gavriluță, să dezvoltăm o cercetare interdisciplinară atentă a fenomenului religios, posibilitate oferită de fapt de acest

centru. Teme de maximă actualitate, precum pelerinajul la marile centre religioase sau la Sf. Cuvioasă Paraschiva pot fi analizate din punct de vedere științific, sociologic, dar și religios sau filosofic. Sărbătoarea, prezența icoanelor în spațiul public, așteptările tinerilor studenți față de un astfel de proiect interdisciplinar, toate pot fi abordate dintr-o perspectivă pertinentă de către științele sociale și antropologie.

Pr. Conf. Dr. Gheorghe Petraru a subliniat, în continuare, faptul că fiecare om este o ființă religioasă. Mai mult, fiecare om este un mic metafizician, căruia îi place până la urmă adevărul, binele și frumosul. Fiecare dintre noi este în plus și un mic inginer, utilizând în mod comun tehnologia avansată, precum computerul sau mijloace de transport moderne. Această experiență este una a deschiderii și ne ajută să ne înțelegem mai bine pe noi înșine. Chiar dacă suntem ființe care se dedică preponderent unei profesii, unei discipline sau unei științe, nu putem trăi totuși fără ceilalți și nici fără celelalte orizonturi ale vieții. De aceea, a conchis Pr. Gheorghe Petraru, cred în necesitatea și utilitatea acestui demers.

Dialogul interdisciplinar în Religie și Știință – posibilitate, necesitate și vocație emblematică pentru universitatea „Al. I. Cuza” din Iași

În final, a luat cuvântul Înalț Prea Sfințitul Daniel, Mitropolitul Moldovei și Bucovinei. Trebuie menționat mai întâi faptul că ideea unui Centru de Cercetare Interdisciplinară Avansată, a unei publicații de cercetare interdisciplinară, ca și ideea de înființare a Centrului de Studii Interdisciplinare în Religie și Știință destinat studenților (activ astăzi în cadrul Fundației „Solidaritate și Speranță”), au fost exprimate pentru prima dată în urmă cu un an, în luna martie 2006. Aceste idei au primit chiar de la început, de la prima întâmpinare, sprijin și multă încurajare. Aceasta ne-a încredințat de fapt, că pentru Înalț Prea Sfințitul Mitropolit Daniel, necesitatea dialogului dintre teologie și știință era în atenție de mult vreme. Toate activitățile preparatorii pentru dezvoltarea celor două Centre și a structurării activității și a pregătirii publicației, a alcătuirii listei de colaboratori și a profesorilor din Comitetul Editorial, în toate acestea sprijinul Înalț Prea Sfințitului Daniel a fost ferm și constant. Toate aceste idei de cercetare interdisciplinară, odată definite în cadrul discuțiilor cu Înalț Prea Sfințitul Mitropolit Daniel, au primit expresii proprii spațiului cercetării academice și o promovare fermă, inspirată și echilibrată din partea Pr. Prof. Gheorghe Popa în forul Universității „Al. I. Cuza” și în rândul personalităților din lumea academică ieșeană.

În intervenția sa, Înalț Prea Sfințitul Daniel a precizat mai întâi faptul că este o mare onoare, o bucurie pentru noi și, în același timp, o responsabilitate comună, deoarece Facultatea de Teologie Ortodoxă face parte din universitate. Acest proiect al Centrului de Cercetare Interdisciplinară Avansată în Religie și Știință și al publicației *Journal for Interdisciplinary Research on Religion and Science* este, în același timp, și o șansă deosebită pentru noi de a lucra împreună și de a oferi lucrarea noastră comună și altora. De la contacte spontane avute în trecut, trecem astăzi la o lucrare sistematică și de durată. Sperăm ca ea să fie o bucurie și o rodire pentru toate persoanele și facultățile implicate în acest proiect, dar și un impuls și o inspirație pentru alții.

În continuare, Înalt Prea Sfințitul Daniel a subliniat faptul că dialogul dintre teologie și știință este o posibilitate, o necesitate și o vocatie emblematică pentru universitatea noastră. Pentru Facultatea de Teologie Ortodoxă însă acest proiect este un câștig imens, iar pentru contextul european este o misiune a noastră.

Faptul că dialogul dintre știință și teologie este o posibilitate își are temeiul în tradiția patristică ce s-a dorit a fi o sinteză între credință și cultură, o încreștinare a filosofiei și o folosire selectivă a științelor. Dacă citim, de pildă, comentariul Sf. Vasile la cele 6 zile ale creației, *Hexaameronul*, putem vedea câte cunoștințe de cosmologie și din celelalte științe din timpul respectiv posedă Sf. Vasile cel Mare. Pe de altă parte, în Occident, mulți oameni de știință au fost oameni ai Bisericii. Unii au fost clerici sau monahi, alții au fost laici evlavioși, credincioși, aceasta arătând că știința și religia nu erau considerate ca fiind în opoziție. În perioada comunistă însă, dialogul între Științe și Religie nu a mai fost posibil și credem că aceasta s-a întâmplat întrucât în această perioadă știința autentică a fost înlocuită cu ideologia de putere. Dacă știința sau religia sunt înlocuite cu ideologii de putere, dialogul nu mai este posibil.

Înalt Prea Sfinția Sa a amintit faptul că a văzut în dialogul dintre științe și teologie o posibilitate reală, în urmă cu 18 ani, când a participat în repetate rânduri la dialogul dintre Facultatea de Teologie Protestantă de la Geneva și oamenii de știință de la CERN (Centrul European pentru Cercetare Nucleară). Profesorii de teologie și oamenii de știință au resimțit atunci că cea mai grea etapă a fost cea de început, legată de învățarea limbajului celuilalt, a termenilor specifici fiecăreia dintre cele două discipline, fizica și teologia. Înalt Prea Sfinția Sa a subliniat că atunci a înțeles că teologia protestantă nu putea să meargă atât de departe în acest dialog, așa cum ar putea-o face teologia ortodoxă, și aceasta tocmai pentru că teologia protestantă a pierdut o mare parte din dimensiunea sacramentală, mistică a existenței. Ori, în mod paradoxal, în viitorul apropiat și cel îndepărtat, numai teologia sacramentală și mistică mai poate intra în dialog cu științele. Aceasta tocmai pentru faptul că știința merge spre recunoașterea unui apofatism. Există astăzi atât de multă și complexă cunoaștere, încât numitorul comun al celor ce cercetează Universul este smerenia. Smerenia ne permite, de altfel, și un dialog real, fără ideologii de putere. Smerenia se naște din constatarea că suntem copleșiți de necunoaștere, tocmai pe măsură ce sporim cunoașterea. Atunci ajungem să spunem că „știm că nu știm nimic”. Când știm puțin, ni se pare că știm totul. Dar cu cât sfera cunoașterii avansează mai mult, cu atât mai mult se lărgeste și sfera necunoașterii. De aceea, Părintele Stăniloae a spus că în teologie, ca și în orice altă știință, avem de-a face cu o *cunoaștere-necunoaștere*, așa cum a spus de altfel și Sf. Apostol Pavel. „Cunoaștem în parte” și este important de subliniat acest lucru pentru că este valabil chiar și pentru cunoașterea revelată din domeniul teologiei. Și Revelația este treptată, este gradată, este adaptată la nivelul nostru. Smerenia aceasta face ca știința și teologia să poată reintra în dialog cu o altă atitudine, nu una care să încerce să subordoneze, ci una în care să încercăm păstrarea specificului și promovarea dialogului, abordări specifice unei identități deschise.

Înalt Prea Sfinția Sa a precizat faptul că necesitatea dialogului între religie și știință se remarcă din prezența Facultății de Teologie Ortodoxă în Universitatea „Al. I. Cuza” din Iași. Teologia nu trebuie doar să coexiste în cadrul universitar, ci să intre în dialog, nu trebuie să rămână izolată, întrucât ea este o parte din întreg. Din această perspectivă, trebuie spus că orice domeniu de cunoaștere ne este favorabil, pentru că avem imaginea complexității realității. Mai mult, o teologie care este misionară trebuie să țină seama de descoperirile prezentului și de datele științifice privind societatea și cultura, pentru că ea trebuie, în ultimă instanță, să facă legătura între textul Scripturii și contextul istoriei în care face această misiune. Din acest motiv, este necesar dialogul științei cu religia, trecerea de la confruntare la cooperare, de la divergență la convergență, de la autosuficiență la complementaritate, fără a ajunge însă la confuzie sau substituție.

Teologii nu pot afirma că revelația este un motiv pentru a nu mai avea nevoie de cunoaștere. Toate științele ce studiază Universul și viața ne interesează pentru că, direct sau indirect, Universul și viața sunt în dialog cu Creatorul, cu Făcătorul Cerului și al Pământului. Nu întâmplător, definirea lui Dumnezeu, în primul articol din Crezul creștin, se face în relație cu Universul. Nu se spune în primul rând faptul că Dumnezeu este Cel necunoscut, mai presus de minte, învăluit în mister. Aceasta este tradiția iudeo-creștină, de a-L mărturisi pe Dumnezeu în primul rând ca fiind Făcătorul Cerului și al Pământului. De aceea, ca teologi, trebuie să ne intereseze ce a făcut Dumnezeu, adică Univesrul, viața și omul. Nu putem vorbi de Dumnezeu neglijând Creația, Cerul și Pământul. De aceea, cu cât înțelegem mai bine tainele din Cer și de pe Pământ, noi facem mai intens teologie, pentru că, pentru noi, relația Creator-Creatură face parte din teologia însăși.

Înalt Prea Sfințitul Daniel a mai menționat faptul că dialogul dintre Știință și Religie este necesar întrucât avem o responsabilitate comună pentru a apăra identitatea și demnitatea umană. Spunem „identitatea umană” pentru că atât de mult a avansat știința, încât astăzi ea pune problema schimbării identității umane. Nu doar demnitatea umană este în pericol în prezent, ci chiar identitatea. Manipularea genetică oferă multe șanse, dar presupune și riscuri majore prin efectele pe care le poate avea asupra modului în care este înțeleasă identitatea umană. De aceea, în prezent, preocuparea teologiei contemporane pentru antropologie este o necesitate misionară, nicidecum o simplă modă. La congresele internaționale pe probleme de familie, musulmanii, evreii și creștinii se unesc, în mod neașteptat pentru mulți, atunci când este vorba de apărarea darului sacru al vieții. Valoarea vieții umane și a identității sale de creatură a lui Dumnezeu reprezintă o chestiune în raport cu care se formează în mod neașteptat și semnificativ convergență.

În al treilea rând, proiectul de cercetare interdisciplinară inițiat de Facultatea de Teologie Ortodoxă din Iași arată de fapt o vocație emblematică de a uni credința și știința, proprie Universității „Al. I. Cuza” din Iași. Mai mult chiar, poporul român nu a agreat atitudini tranșante radicale sau de opoziție, ceea ce arată de fapt că această deschidere ține de o vocație a spiritualității românești în ansamblul ei.

Centrul de Cercetare Interdisciplinară Avansată în Religie și Știință și publicația editată de acesta este, în același timp, un mare câștig pentru Facultatea de Teologie Ortodoxă „Dumitru Stăniloae” și pentru teologia ortodoxă contemporană. Aceasta pentru că teologia ortodoxă actuală, mai ales prin lucrările Părintelui Stăniloae, considera, la fel ca știința, că Universul poate fi interpretat ca un limbaj non-verbal. Interpretarea aceasta presupune a da o semnificație Universului ca limbaj, iar aceasta survine, din punct de vedere teologic, din relația între raționalitate și mister. Părintele Stăniloae spunea că toate creaturile sunt rațiuni plasticizate ale Logosului Creator, că toate legitățile și rațiunile din Univers presupun o Inteligență creatoare care dorește să folosească lumea ca limbaj pentru a comunica cu omul. Părintele Stăniloae a mers însă mai departe de această afirmație pe care o regăsim și la unii astrofizicieni. Teologic, aceasta este exprimat de psalmist, în „cerurile spun slava lui Dumnezeu și facerea mâinilor lui o vesteste Tăria sau firmamentul.” Și Psalmistul David, ca și Sf. Apostol Pavel invocă mai sus, arată că întreg Universul vorbește despre Creator. Faptul acesta că realitatea Creată trimite la Creator se numește, în teologie, *sacramentalitate*. Dacă Apostolii și părinții au contemplat Universul și au dedus prezența Artistului din opera de artă și a Creatorului din Creație, aceasta este o dovadă a sacramentalității Creației – să putem vedea dincolo de ceea ce se vede, pe Cel ce este nevăzut, dar semnat. Din acest motiv, cu cât se dezvoltă mai mult cunoașterea Universului, cu atât mai mult ne minunăm de Creație și putem da slavă lui Dumnezeu. Câștigul teologiei din datele și cercetările fizicii microcosmosului și macrocosmosului este imens, pentru că știința ne ajută să sporim capacitatea noastră de contemplație a Creației și Creatorului ei.

De asemenea, expansiunea Universului, vehiculată în prezent ca certă, este foarte interesantă. Aceasta pentru că, în expansiunea sa, Universul, limitat în componentele sale, sugerează, de fapt, nelimitatul. De aceea s-a spus despre Univers că, deși este finit (în componente), este fără limite (în expansiunea sa), deși este finit în numărul de particule care îl compun, este infinit prin expansiunea sa. Pentru noi, expansiunea Universului este un îndemn la extinderea reflecției noastre asupra vocației Universului de a sugera pe Creator și infinitatea Lui. Iar faptul că în expansiunea infinită a lumii finite vedem sugerat infinitul Creatorului, ține de asemenea de caracterul de sacrament al Creației. În Biserică avem o mulțime de formule liturgice păstrate în rugăciuni, care ne deschid făcându-ne receptivi față de datele actuale ale științei. În Sf. Liturghie, spunem de fiecare dată „Se frânge și Se împarte Mielul lui Dumnezeu, Care Se frânge și nu Se desparte, Care Se mănâncă pururea și niciodată nu Se sfârșește, iar pe cei ce se împărtășesc îi sfințește”. În această rugăciune liturgică vedem prezența infinitului în parte. Biserica nu împărtășește bucățele din Hristos când oferă Euharistia, ci în fiecare din acele părți este prezent Hristos întreg. Teologia euharistică este sacramentală și ne ajută să înțelegem relația dintre Biserica locală și cea Universală, pentru că cea locală nu este doar o parte a celei universale, ci epifania întregului în parte, manifestarea Bisericii Universale într-un anumit loc. Prezența întregului în parte, a infinitului în finit, a ne-creatului în creat, ca relație de interioritate și nu de juxtapunere sau adăugare, toate

acestea sunt date în limbajul liturgic sacramental al Bisericii. Pe de altă parte, știința răspunde, în general, la întrebarea *cum este făcută lumea*. Teoria *Big Bang-ului*, spre exemplu, descrie cum s-a format Universul, dar nu spune de ce s-a petrecut aceasta. Nu întâmplător, în Occident, majoritatea facultăților de teologie au introdus în emblemele lor pe alfa și omega, ci pentru că teologia este știința originii și știința finalității. Din punct de vedere științific, aceste două momente ale Universului sunt inaccesibile științei.

Înalt Prea Sfințitul Mitropolit Daniel a încheiat arătând faptul că pentru un dialog și o cooperare între Teologie și Știință sunt necesare trei condiții. Prima dintre ele o reprezintă dorința permanentă de a cunoaște existența și de ai da un sens. De asemenea, o altă condiție pentru acest dialog este smerenia care rezultă din raportul între sfera cunoașterii și cea a necunoașterii, dintre raționalitate și mister. În fine, ultima condiție credem că este stăruința în respectul reciproc, căci fără un respect pentru vocațiile distincte ale fiecăruia nu se mai poate dialoga.

La încheierea întâlnirii, cei prezenți au semnat declarația comună pentru înființarea publicației *Journal for Interdisciplinary Research on Religion and Science* (*Revista pentru Studii Interdisciplinare în Religie și Știință*).

Ostenitorii acestui proiect doresc să mulțumească în final tuturor celor prezenți la acest eveniment: Înalt Prea Sfințitului Daniel, pentru arhieriasca binecuvântare și sprijinul acordat inițiativei de înființare a Centrului de Cercetare și a publicației de cercetare interdisciplinară, domnului Rector Dumitru Oprea și membrilor Senatului Universității „Al. I. Cuza” din Iași, care au sprijinit direct activitatea Centrului de Cercetare Interdisciplinară Avansată în Religie și Știință și demersul directorului de centru, Pr. Prof. Gh. Popa. Mulțumim, de asemenea, celor care ni s-au alăturat în acest proiect, cei menționați deja în rândurile acestui articol, dar și celor ce nu au fost menționați până acum: domnului Prof. Dr. Gelu Bourceanu, Decanul Facultății de Chimie a Universității „Al. I. Cuza” din Iași, domnului prof. Dr. Mihai Băra, Decanul Facultății de Biologie, domnului Prof. Dr. Mircea Platon, Decanul Facultății de Istorie, domnului Prof. Gheorghe Mustată (Facultatea de Biologie), domnului Prof. Dr. Constantin Cucuș (Facultatea de Psihologie și Științe ale Educației), domnului Prof. Dr. Vasile Astărăstoaei (Universitatea de Medicină și Farmacie „Gr. T. Popa” Iași), doamnei prof. Dr. Margareta Ignat (Facultatea de Fizică a Universității „Al. I. Cuza”), domnului Conf. Dr. George Ceaușu (Facultatea de Filosofie), domnului asist. dr. Horia Chiriac, domnului drd. Vlăduț Enache, tuturor celorlalți profesori și colaboratori care au ales să se implice în acest proiect al publicației de cercetare interdisciplinară. Suntem, de asemenea, deosebit de recunoscători Înalt Prea Sfințitul Daniel, Mitropolitul Moldovei și Bucovinei, pentru că, pe lângă binecuvântarea și sugestiile importante pe care ni le-a oferit în elaborarea acestui proiect, ne-a acordat și un important ajutor financiar care ne va permite să răsplătim munca tuturor autorilor ce vor publica în primele două numere ale revistei JIRRS.

În final, mulțumim lui Dumnezeu pentru ajutorul pe care ni l-a arătat în dezvoltarea acestui proiect, la șansa pe care am avut-o de a pune temeliile unui vis îndrăzneț, recunoscând în același timp faptul că participarea la fondarea acestei publicații este un privilegiu nemeritat. Nădăjduim, de asemenea, în ajutorul Lui și pentru viitor și sperăm că în paginile publicației noastre să își găsească loc cât mai mulți cercetători, teologi și oameni de știință din țară și din străinătate, și toată osteneala celor ce se vor angaja să fie spre slava lui Dumnezeu și spre binele nostru comun.